

بررسی تنوع ژنتیکی ماهی قزل آلابی رنگین کمان با استفاده از نشانگرهای

ریزماهواره در مزارع پرورشی ایران

عین الله گرجی پور^(۱)، سجاد نظری^{(۲)*}

* Sajadnazari13@gmail.com

۱ و ۲- مرکز تحقیقات ژنتیک و اصلاح نژاد ماهیان سردآبی شهید مطهری یاسوج، ایران صندوق پستی: ۷۵۹۱۴/۳۵۸

تاریخ پذیرش: آبان ۱۳۹۲

تاریخ دریافت: خرداد ۱۳۹۲

چکیده

تعداد ۶۴ نمونه از ماهی قزل آلابی (*Onchorhynchus mykiss*) از ۳ مزرعه از استانهای مختلف کشور جمع آوری گردید. از هر نمونه ۲ تا ۳ گرم از باله دمی بریده و پس از تثبیت در الکل اتانول مطلق به آزمایشگاه منتقل گردید. DNA ژنومی نمونه‌ها از بافت نرم باله ماهی به روش فتل-کلروفرم استخراج و سپس کمیت و کیفیت DNA استخراج شده با استفاده از اسپکتروفتومتر و الکتروفورز ژل آگارز ۱ درصد تعیین شد. واکنش PCR با استفاده از ۸ جفت پرایمر ریزماهواره انجام گرفت. محصول PCR با استفاده از ژل پلی آکریل آمید ۶ درصد الکتروفورز و با نیترات نقره رنگ آمیزی شد. مقادیر مربوط به تعداد آللهای واقعی و موثر، هتروزیگوسیتی مشاهده شده و مورد انتظار، شاخص شانون، تعادل هاردی-واینبرگ، مقادیر F_{ST} بر اساس تست AMOVA با استفاده از نرم افزار ژنتیکی Gene Alex و Popgene محاسبه گردید. نتایج بدست آمده از این بررسی نشان می‌دهد که ۸ جفت پرایمر میکروساتلیتی بررسی شده، پلی مورف بودند. در مجموع آللهای شناسائی شده در محدوده اندازه بین ۲۸۰-۶۴ جفت باز بوده است. جایگاه OtsG 249 با ۹ آلل دارای بیشترین آلل و جایگاه OtsG 432 و OtsG 474 با ۲ آلل دارای کمترین تعداد آلل بود. همچنین هتروزیگوسیتی مشاهده شده (Ho) در جایگاههای هشت گانه بین ۰/۸۶۹ تا ۰/۹۱۶ بود. در بررسی تعادل هاردی-واینبرگ در بیشتر جایگاههای مورد بررسی انحراف از تعادل هاردی-واینبرگ را مشاهده شد. نتایج بدست آمده از F_{ST} نشان می‌دهد که حداکثر و حداقل آن به ترتیب ۰/۰۷۹ بین نمونه‌های منطقه تهران - یاسوج و ۰/۰۴۱ بین نمونه‌های مزرعه همدان - یاسوج مشاهده می‌باشد. براساس نتایج حاصل از تست AMOVA بین تمام مزارع با یکدیگر اختلاف معنی دار مشاهده می‌شود. با توجه به داده‌های حاصل از بررسی حاضر، تنوع ژنتیکی بدست آمده در مزارع پرورشی ماهی قزل آلابی در سه استان قابل توجه بوده و می‌تواند به عنوان مطالعه پایه در ایجاد جمعیت پایه در برنامه‌های اصلاح نژادی کمک نماید.

لغات کلیدی: قزل آلابی رنگین کمان، ریزماهواره، ژنتیک جمعیت، اصلاح نژاد

*نویسنده مسئول

مقدمه

همخوانی و رانش ژنتیکی در جمعیت‌های ماهیان موجود در مراکز تکثیر، به دلیل کوچک بودن و بسته بودن این قبیل جمعیت‌ها، به‌طور ناخواسته روی می‌دهد (Kincaid, 1980). این شرایط، می‌تواند واریانس ژنتیکی یک جمعیت را به سرعت از بین برده و همخوانی را افزایش دهد. در این صورت، توان تولید ماهیان کاهش و بهای تمام شده محصول، افزایش خواهد یافت. بنابراین، شاید بتوان از وقوع غیرعمدی همخوانی و رانش ژنتیکی، که ناشی از کوچک بودن جمعیت ماهیان موجود در مراکز تکثیر است به عنوان یکی از عوامل اصلی کاهش توان تولید و افزایش هزینه تولید نام برد (Aulstad & Kittlesen, 1971). از نظر ژنتیکی، جمعیت ایده‌آل، جمعیتی است که بی نهایت بزرگ باشد. متأسفانه مدیران مراکز تکثیر نمی‌توانند با جمعیت‌های بزرگ کار نمایند، بلکه باید با جمعیت‌های کوچک و محدود کار کنند (Allendorf & Ryman, 1987).

مطالعه تغییرات ژنتیکی در یک جمعیت و تغییرات آن از طریق بررسی فراوانی الل‌ها در جمعیت‌ها در مقیاس زمانی و مکانی هدف اصلی ژنتیک جمعیت است. تغییرات ژنتیکی در گونه‌ها و جمعیت‌ها آنها را قادر می‌سازد تا بتوانند نسبت به تغییرات محیط زیست سازگار شوند. تغییرات ژنتیکی جدید در جمعیت‌ها ممکن است در اثر جهش‌های خود به خودی و یا مهاجرت از جمعیتی که دارای افرادی با ذخایر ژنتیکی متفاوت هستند اتفاق بیفتد. تعداد و فراوانی نسبی الل‌ها در یک جمعیت یکی از مهمترین محاسبات مربوط به تنوع ژنتیکی است (Carvalho & Pitcher, 1994; Ciftci & Okumus, 2002). یکی از مهمترین نیازها در مدیریت شیلاتی شناخت واحدهای تولید کننده یا ذخایر گونه‌ها می‌باشد، نداشتن آگاهی کافی از ساختار ذخیره می‌تواند به برداشت نادرست (بیشتر یا کمتر) از آن منجر گردد (Ryman & Stahl, 1980; Beacham *et al.*, 2002). از مشکلات اساسی برای مدیریت شیلاتی عدم تعریف دقیق از جمعیت‌های متعلق به یک گونه و ارتباط آن با مفهوم ذخیره است (Carvalho & Hauser, 1995).

گونه قزل آلالی رنگین کمان متعلق به زیر خانواده آزاد ماهیان (Salmoninae)، خانواده آزاد ماهیان (Salmonidae)، راسته آزاد ماهی شکلان (Salmoniform) و جنس انکورینکوس (Oncorhynchus) می‌باشد (Nelson, 2006). اکثر آزاد ماهیان گونه‌هایی با ارزش تجاری بالا هستند. قزل آلالی رنگین کمان تمام مراحل زندگی خود را در آب شیرین بسر می‌برد. اعضای این خانواده به طور کلی بومی اروپا، شمال آسیا و شمال آمریکا هستند ولی توسط انسان به اکثر نقاط دنیا برده شده و به منابع آبی مناطقی چون آمریکای جنوبی، هند، استرالیا، زلاندنو و ایران معرفی شده اند. ماهیان ماده این خانواده فاقد مجرای تخم‌بر می‌باشند و تخم پس از رسیدگی در حفره شکمی افتاده سپس از مجرای تناسلی به خارج هدایت می‌شود.

امروزه این ماهی دارای پراکندگی وسیعی در تمام نقاط جهان می‌باشد. این ماهی به دلیل آسانی در تکثیر مصنوعی، رشد خوب و مقاومت نسبت به بیماری‌ها توانست جایگاه خوبی در پرورش مصنوعی پیدا کند (نفیس، ۱۳۸۹). امروزه از ماهی قزل‌آلالی رنگین کمان در اکثر کارگاه‌های تکثیر و پرورش ماهیان سردآبی در کلیه نقاط جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد. از خصوصیات که این ماهی را مورد توجه قرارداده سازش خوب آن با شرایط پرورش متراکم، سختگیر نبودن این ماهی در انتخاب غذا و سرعت رشد خوب این ماهی می‌باشد (یاراحمدی و همکاران، ۱۳۸۰).

جنبه‌های ژنتیکی ذخایر مولدین از اهمیت زیادی برخوردار هستند، زیرا پتانسیل یک جمعیت را در حقیقت ژنتیک آن جمعیت معین می‌کند. با وجود اینکه برای پدیدار شدن پتانسیل ذخایر ماهیان، وجود محیطی مناسب در کارگاه الزامی است، باید توجه داشت که پتانسیل بیولوژیکی هر جمعیت، در حقیقت به آلل‌های موجود در آن جمعیت بستگی دارد. آگاهی از روش‌های قابل استفاده جهت اعمال مدیریت، حفظ تنوع ژنتیکی برای مدیران کارگاه‌های پرورش الزامی است. آنان باید بدانند که اعمال مدیریت ژنتیکی، چگونه می‌تواند بر توان تولید مؤثر باشد، زیرا هرگونه اعمال مدیریت، خزانه ژنی یک جمعیت را متأثر می‌سازد. معمولاً هرگاه ماهیان دستکاری شوند، برخی از فنوتیپ‌ها و آلل‌ها حذف می‌گردند. یک مدیر کارگاه تکثیر، ابتدا باید تصمیم بگیرد که ماهیان از کدام جمعیت اخذ شوند، راه مشخصی برای این تصمیم‌گیری وجود ندارد. برای رسیدن به پاسخ این سوال فقط باید اهداف، نیازها، تحقیقات قبلی و پیش داورهای شخصی را مورد بررسی قرار داد (تاو، ۱۳۷۴).

شیشه‌های محتوی الکل اتانول ۹۶ درصد تثبیت و به آزمایشگاه منتقل گردید (جدول ۱)

جدول ۱: مناطق نمونه برداری ماهی قزل آلا در کشور

ردیف	مکان نمونه برداری		تعداد
	استان	شهر	
۱	تهران	فیروزکوه	۱۹
۲	همدان	نهادند	۲۵
۳	کهگیلویه و بویر احمد	یاسوج	۲۰
	جمع		۶۴

روش های متعددی جهت استخراج DNA در ماهیان وجود دارد که در این تحقیق از روش فنل-کلروفورم (Hills and Moritz, 1993) برای استخراج DNA ماهی قزل آلا ی رنگین کمان استفاده گردید. ارزیابی کیفی و کمی DNA استخراج شده به منظور مشخص شدن کیفیت و کمیت DNA استخراج شده از روشهای اسپکتروفتومتری و الکتروفورز استفاده گردید.

برای تعیین کمیت DNA استخراج شده، پس از کالیبره کردن اسپکتروفتومتر با آب مقطر، ۲۰ میکرولیتر از DNA ژنومی بوسیله آب مقطر به حجم ۳۰۰ میکرولیتر رسانده شد، مقدار جذب نوری نمونه‌های DNA در طول موج ۲۶۰ و ۲۸۰ نانومتر و نسبت A260/280 بوسیله دستگاه اندازه‌گیری و ثبت گردید.

هشت جفت پرایمر ریزماهوره بطول ۲۴-۱۸ باز، بدست آمده از ترادف DNA ژنومی آزاد ماهیان انتخاب و سپس به شرکت MWG-Biotech برای ساخت سفارش داده شد (Condrey & Bentzen, 1998; Palti et al., 2002). پرایمرهای لیوفیلیزه طبق دستور شرکت سازنده بصورت محلول در آورده شد و بر حسب غلظت آن به نسبت ۱ به ۵ رقیق سازی انجام گرفت. مشخصات پرایمرهای مورد استفاده برای ماهی قزل آلا در جدول ۲ آمده است.

ریزماهوره‌ها توالی‌های کوتاه نوکلئوتیدی (معمولاً ۱ تا ۶ جفت باز) هستند که پشت سر هم تکرار می‌شوند. آل‌های ریزماهوره به وسیله تفاوت در تعداد تکرارها مشخص می‌شوند. جایگاه‌های ریزماهوره تحت نام‌های مختلفی معرفی می‌شوند. اسامی دیگر نشانگر ریزماهوره عبارتند از توالی‌های تکراری کوتاه پشت سر هم (STR)^۱، توالی مکانهای نشان‌دار (STMs)^۲ و چندشکلی‌تولی-توالی ساده (SSLP)^۳ که در مقالات یاد شده‌اند (Robinson et al., 2004). تعداد ریزماهوره‌ها به اندازه ژنوم موجود بستگی دارد بنابراین تعداد ریزماهوره‌ها در مهره‌داران فراوان‌تر از سایر موجودات است (Katti et al., 2001). پراکندگی ریزماهوره‌ها در ژنوم یکسان نیست و اغلب آنها به تجمع گروهی در یک ناحیه خاص از ژنوم تمایل دارند که به این "مناطق لکه‌های داغ ریزماهوره‌ای"^۴ گفته می‌شود. فراوانی ریزماهوره‌ها در نواحی مجاور ژن بیشتر است که نقش اساسی در تنظیم آنها دارند (Jovne & Lagonda, 1996; Katti et al., 2001; Ellegren, 2000).

در خصوص بررسی های انجام گرفته بر روی تنوع ژنتیکی قزل آلا ی پرورشی، چندین مطالعه در کشور انجام شده که به عنوان مثال ساجدی (۱۳۷۸) با استفاده از تکنیک PCR-RFLP و ۱۲ آنزیم برشگر، تنوع نوکلئوتید و هاپلوتیپی در جمعیت‌های مربوط به مولدین قزل آلا ی مناطق کلاردشت و کرج را مورد بررسی قرار داد و نتایج حاصله اختلاف معنی داری را نشان ندادند. همچنین در مطالعه ای دیگر Sajedi و همکاران (۲۰۰۳) با استفاده از همان تکنیک و بررسی نمونه‌های مولدین قزل آلا ی مناطق کلاردشت و جاجرود با ۱۵ آنزیم برشگر، ۹ هاپلوتیپ در DNA میتوکندری نمونه‌های بررسی شده مشاهده گردید که اختلاف معنی داری نداشتند. هدف از این تحقیق تعیین تنوع ژنتیکی گله‌های پرورشی قزل آلا ی رنگین کمان با استفاده از نشانگر مولکولی ریزماهوره‌ها می باشد.

مواد و روش کار

تعداد ۶۴ نمونه بافت باله دمی مولدین موجود در سه منطقه مختلف کشور به وزن تقریبی ۲ گرم نمونه‌برداری شده و در

¹ Short tandem repeats

² Sequence tagged microsatellite

³ Simple sequence length polymorphism

⁴ SSR hot spots

جدول ۲: خصوصیات و دمای اتصال جایگاههای ریزماهوره بررسی شده در ماهی قزل آلابی

جایگاه	توالی پرایمر	دمای اتصال (درجه سانتیگراد)	منبع
OmyF	AGATTTACCCAGCCAGGTAG CATAGTCTGAACAGGGACAG	۵۵	Palti <i>et al.</i> , 2002
OtsG83	TAGCCCTGCACTAAAATACAGTTC CATTAACTAGGCTTGTCAGCAGT	۶۰	Palti <i>et al.</i> , 2002
OtsG474	TTAGCTTTGGACATTTTATCACAC CCAGAGCAGGGACCAGAAC	۵۲	Palti <i>et al.</i> , 2002
Ots100	TGAACATGAGCTGTGTGAG ACGGACGTGCCAGTGAG	۶۰	Condrey & Bentzen, 1998
OtsG 409	TAGCCCTGCACTAAAATACAGTTC CATTAACTAGGCTTGTCAGCAGT	۶۰	Condrey & Bentzen, 1998
OtsG 249	TCCTGACCTGTGAGTCCAAG CTCGCTTGGTTATGGAGG	۵۹	Condrey & Bentzen, 1998
OtsG 432	TGAAAAGTAGGGAAACACATACG TAAAGCCCATGAATTGAATAGAA	۵۶	Condrey & Bentzen, 1998
OtsG 3	GGACAGGAGCGTCTGCTAAATGACTG GGATGGATTGATGAATGGGTGGG	۵۳	Palti <i>et al.</i> , 2002

میکرولیتر MgCl₂ (۵۰ میلی مولار) در یک ویال ۰/۲ میلی لیتری آماده، که در نهایت حجم آن با آب مقطر به ۲۵ میکرولیتر رسانده شد، لوله ها پس از چند ثانیه سانتریفیوژ در ترموسایکلر قرار گرفتند (جدول ۳).

برای انجام PCR و تکثیر ژن هدف، ۱۰۰ نانوگرم DNA استخراجی، ۱ میکرولیتر از پرایمرها (۳۰ پیکومول) بعلاوه ۰/۵ میکرولیتر dNTP (۱۰ میلی مولار)، ۰/۲ میکرولیتر Taq polymerase (۵U/μ)، ۲/۵ میکرولیتر بافر PCR (۱۰X)، ۰/۸

جدول ۳: نوع و مقدار مواد استفاده شده در واکنش زنجیره ای پلیمرز

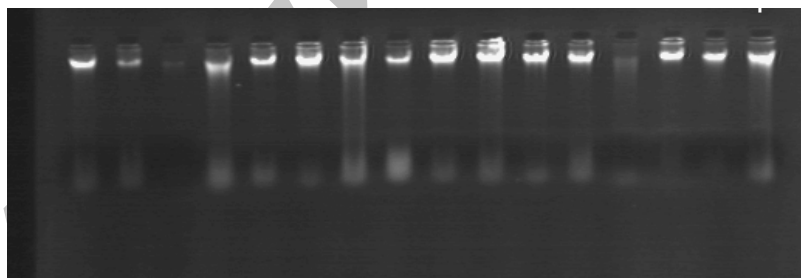
ماده	غلظت مواد	مقدار برای واکنش ۲۵ میکرولیتری
DNA استخراجی	۱۰۰ نانوگرم	۱ میکرولیتر
آنزیم تک DNA پلیمرز	۵U/μ	۰/۲ میکرولیتر
dNTPs	۱۰ میلی مولار	۰/۵ میکرولیتر
MgCl ₂	۵۰ میلی مولار	۰/۸ میکرولیتر
PCR Buffer	۱۰X	۲/۵ میکرولیتر
پرایمر ۱	متغیر/۳۰ پیکومول	۱ میکرولیتر
پرایمر ۲	متغیر/۳۰ پیکومول	۱ میکرولیتر
آب مقطر	—	تا ۲۵ میکرولیتر

6 version و PopGene version 1.31 محاسبه گردید (Peakall & Smouse, 2005; Yeh *et al.*, 1999).

نتایج

استخراج اسیدهای نوکلئیک (Total DNA) به روش فنل-کلروفورم درمورد تمامی نمونه‌های ماهی قزل آلا انجام شد. کمیت و کیفیت DNA استخراج شده به دو روش استفاده از ژل آگارز ۱٪ و دستگاه اسپکتروفتومتر مورد ارزیابی قرار گرفت.

بررسی شدت وضوح باندهای DNA بر روی ژل آگارز (یک درصد) و مشاهده تیزی و شدت باندهای تولید شده نشان داد که DNA های استخراج شده از باله ماهی قزل آلا به روش فنل-کلروفورم از کیفیت مناسبی برای استفاده در آزمایش‌های PCR برخوردار می‌باشند. باندهای DNA بسیار قوی و شفاف بوده و این بیانگر آن است که DNA استخراجی فاقد آلودگی پروتئینی، فنلی و یا آلودگی به RNA است (شکل ۱). در بررسی کمی نیز، نسبت جذب طول موج ۲۶۰ به ۲۸۰ نانومتر که به عنوان شاخص کمیت می‌باشد برای ارزیابی DNA های استخراج شده مورد بررسی قرار گرفت به طوریکه خلوص آنها در دامنه ۱/۹ - ۱/۸ قرار داشت و به همین ترتیب برای ادامه آزمایشات مولکولی انجام PCR، مورد استفاده قرار گرفتند.

شکل ۱: نمونه‌ای از DNA استخراج شده به روش فنل-کلروفورم بر روی ژل آگارز ۱٪

مطالعه حاضر دامنه هتروزایگوسیتی مشاهده شده (H_0) بین مزارع نمونه برداری در جایگاههای هشت گانه بین ۰/۸۶۹ تا ۰/۹۱۶ با میانگین ۰/۸۸۰ بود (جدول ۴). دامنه هتروزایگوسیتی مورد انتظار (H_E) بین مناطق نمونه برداری در جایگاههای هشت گانه بین ۰/۷۴۵-۰/۶۶۱ با میانگین ۰/۶۹۰ بود. بیشترین مقدار هتروزایگوسیتی مورد انتظار در لوکوس OtsG 409 در نمونه‌های جمع آوری شده از مزرعه تهران و کمترین مقدار هتروزایگوسیتی مورد انتظار در جایگاه OtsG 3 مربوط به مزرعه یاسوج می‌باشد. ۹۷

برای بهینه کردن PCR ابتدا PCR استاندارد که شامل مراحل زیر است را انجام داده و سپس با توجه به محصولات PCR اقدام به تغییر شرایط گردید. در مرحله اول با دادن دامنه حرارتی، بهترین دمای اتصال هر کدام از آغازگرها به رشته الگو به دست آمد و در مرحله بعد جهت تظاهر خوب باندها و حذف شکستگی (اسمیر) غلظت $MgCl_2$ ، DNA ژنومی، آغازگر و dNTPs بهینه سازی گردید. شرایط چرخه دمایی برای هر جایگاه ریز ماهواره شامل ۹۴ درجه سانتیگراد برای ۶۰ ثانیه، درجه حرارت اتصال (۶۰-۵۲ درجه سانتیگراد) به مدت ۳۰ ثانیه و ۷۲ درجه سانتیگراد برای ۴۵ ثانیه، با یک بسط نهایی ۷۲ درجه برای ۵ دقیقه بود. محصول PCR به روش الکتروفورز با ژل پلی‌اکریل‌آمید ۸ درصد مورد ارزیابی قرار گرفت و اندازه قطعات حاصل از PCR با مقایسه با مارکر DNA (MBI Fermentas, pBR322 DNA/AluI Marker, 20,) بر روی ژل پلی‌اکریل‌آمید ۸ درصد و با روش رنگ آمیزی نیترات نقره بدست آمد.

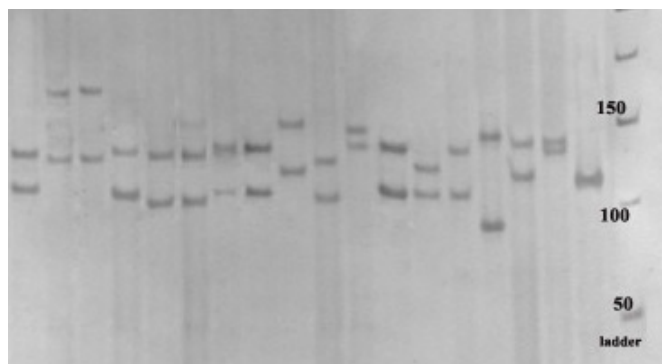
هتروزایگوسیتی مورد انتظار و مشاهده شده، تعداد آللهای واقعی و تعداد آللهای موثر در جایگاههای ریز ماهواره، شاخص شانون، تعادل هاردی-واینبرگ، مقادیر F_{ST} ، تنوع ژنتیکی بر اساس تست AMOVA در سطح احتمال ۰/۰۱ با نرم افزار Gene Alex

الگوهای باندی بدست آمده از ۸ جایگاه ریز ماهواره ای نشان داد که محدوده اندازه باندها بین ۲۸۰-۶۴ جفت باز بوده است. جایگاه OtsG 249 با ۹ آلل دارای بیشترین آلل و جایگاه OtsG 432 و OtsG 474 با ۲ آلل دارای کمترین تعداد آلل بود (جدول ۴، شکل ۲).

در بررسی و مطالعات تنوع ژنتیکی درون جمعیتی یک گونه از معیارهای همچون هتروزایگوسیتی مشاهده شده (H_0) و مورد انتظار (H_E) برای هر منطقه و در هر لوکوس استفاده می‌شود. در

(H_O) و هتروزیگوسیتی مورد انتظار (H_E) در هر لوکوس و برای هر جمعیت در جدول ۴ نشان داده شده است.

محاسبه هتروزیگوسیتی نشان می‌دهد که در مناطق نمونه برداری و در بیشتر جایگاهها مقادیر H_E نسبت به H_O کمتر می باشد. تنوع درون جمعیتی یا تنوع ژنی بصورت هتروزیگوسیتی مشاهده شده

شکل ۲: نمایش محصول PCR بر روی ژل پلی اکریل آمید (جایگاه OtsG 249)

جدول ۴: تعداد آلل های مشاهده شده و قابل انتظار و مقدار هتروزیگوسیتی مشاهده شده و قابل انتظار و شاخص شانن در مزارع و جایگاه های مختلف

مزرعه	جایگاه	N _A	Ne	I	H _O	H _E
تهران	OtsG 83b	۳	۲/۷۴	۱/۰۵	۱.۰۰	۰/۶۳۶
	OtsG 3	۴	۲/۸۰	۱/۱۶	۱	۰/۶۴۴
	Omyf	۴	۳/۲۶	۱/۲۸	۰/۷۸۹	۰/۶۹۴
	OtsG 409	۵	۳/۵۲	۱/۴۰	۱.۰۰	۰/۷۱۶
	Ots 100	۴	۲/۱۴	۰/۹۶	۰/۴۷۴	۰/۵۳۳
	OtsG 432	۲	۲	۰/۶۹	۱.۰۰	۰/۵۰
	OtsG 474	۳	۲/۳۶	۰/۹۵	۰/۸۹۵	۰/۵۷۸
	OtsG 249	۹	۵/۳۴	۱/۹۱	۱.۰۰	۰/۸۱۳
	میانگین	۴/۲۰۰	۲/۷۴۵	۱/۲۱۹	۰/۹۱۶	۰/۶۶۱
همدان	OtsG 83b	۸	۵/۲۲	۱/۸۳	۱.۰۰	۰/۸۰۹
	OtsG 3	۵	۳/۶۳	۱/۴۰	۱.۰۰	۰/۷۲۴
	Omyf	۶	۳/۶۳	۱/۴۷	۰/۹۲۹	۰/۷۲۴
	OtsG 409	۵	۴/۲۱	۱/۵۰	۰/۹۱۸	۰/۷۶۳
	Ots 100	۳	۲/۵۱	۰/۹۹	۱.۰۰	۰/۶۰۲
	OtsG 432	۴	۳/۲۶	۱/۲۷	۰/۸۵۷	۰/۶۹۴
	OtsG 474	۴	۲/۳۰	۰/۹۵	۱.۰۰	۰/۵۶۶

مزرعه	جایگاه	N_A	N_e	I	H_o	HE
	OtsG 249	۹	۵/۹۳	۱/۹۵	۱.۰۰	۰/۸۳۲
	میانگین	۳/۵۳	۵/۲۰۰	۱/۳۴۶	۰/۸۶۹	۰/۶۶۴
	OtsG 83b	۴	۳/۲۰	۱/۲۵	۱.۰۰	۰/۶۸۸
	OtsG 3	۴	۱/۶۹	۰/۷۸	۰/۳۷۵	۰/۴۰۸
	Omyf	۳	۲/۱۲	۰/۸۱	۱.۰۰	۰/۵۲۹
	OtsG 409	۵	۴/۱۲	۰/۴۶	۱.۰۰	۰/۷۵۸
ياسوج	Ots 100	۹	۴/۷۸	۱/۸۲	۰/۶۲۵	۰/۷۹۱
	OtsG 432	۴	۲/۲۷	۰/۹۷	۰/۸۷۵	۰/۵۶۱
	OtsG 474	۲	۱/۹۹	۰/۶۹	۰/۹۳۸	۰/۴۹۸
	OtsG 249	۹	۴/۹۲	۱/۷۰	۰/۹۰۹	۰/۷۹۷
	میانگین	۳/۴۲۴	۵	۱/۲۶۵	۰/۸۷۹	۰/۷۴۵

هاردی- واینبرگ در سطح لوکوس‌های میکروستلایتی پلی مورفیک برای همه نمونه‌های مناطق و نواحی مختلف آورده شده است (جدول ۵).

به منظور بررسی تعادل هاردی- واینبرگ در تمامی مزارع مورد بررسی و لوکوس‌های مختلف از آزمون مربع کای یا χ^2 استفاده شد. در بررسی تعادل هاردی- واینبرگ مزارع در بیشتر جایگاه‌های مورد بررسی انحراف از تعادل هاردی- واینبرگ را نشان داده و خارج از تعادل بودند. در جدول ۵ نتایج آزمون مربع کای (χ^2) برای تعادل

جدول ۵: نتایج آزمون کای (χ^2) برای تعادل هاردی- واینبرگ در جایگاه‌های پلی مورف

مزرعه	جایگاه	درجه آزادی	کای اسکوتر	ضریب اطمینان	ضریب اطمینان
	OtsG 83b	۳	۱۵/۵۸	۰/۰۰۱	**
	OtsG 3	۶	۱۹	۰/۰۰۴	**
	Omyf	۶	۴۳/۳۲	۰/۰۰۰	***
	OtsG 409	۱۰	۵۷	۰/۰۰۰	***
تهران	Ots 100	۶	۱۳/۶۴	۰/۰۳۴	*
	OtsG 432	۱	۱۹	۰/۰۰۰	***
	OtsG 474	۳	۱۲/۴۵	۰/۰۰۶	**
	OtsG 249	۳۶	۳۴/۳۷	۰/۵۴۶	ns
	OtsG 83b	۲۸	۵۶/۳۱	۰/۰۰۱	**
	OtsG 3	۱۰	۱۵/۱۳	۰/۱۲۷	ns
همدان	Omyf	۱۵	۴۶/۶۶	۰/۰۰۰	***
	OtsG 409	۱۰	۳۴/۲۲	۰/۰۰۰	***

مزرعه	جایگاه	درجه آزادی	کای اسکوتر	ضریب اطمینان	ضریب اطمینان
	Ots 100	۳	۱۴	۰/۰۰۳	**
	OtsG 432	۶	۲۸	۰/۰۰۰	***
	OtsG 474	۶	۴۲	۰/۰۰۰	***
	OtsG 249	۳۶	۵۸/۱۲	۰/۰۱۱	*
	OtsG 83b	۶	۴۸	۰/۰۰۰	***
	OtsG 3	۶	۱/۹۶	۰/۹۲۳	ns
	Omyf	۳	۱۶	۰/۰۰۱	**
	OtsG 409	۱۰	۴۸	۰/۰۰۰	***
یاسوج	Ots 100	۳۶	۵۶/۲۵	۰/۰۰۹	**
	OtsG 432	۶	۹/۶۷	۰/۱۳۹	ns
	OtsG 474	۱	۱۲/۴۵	۰/۰۰۰	***
	OtsG 249	۲۱	۳۲/۶۷	۰/۰۵۰	*

***: $P \leq 0.001$, **: $P \leq 0.01$, *: $P \leq 0.05$ و ns: بدون اختلاف معنی دار

2005). امروزه کاربرد نشانگرهای مولکولی منجر به پیشرفت سریع در مطالعات مربوط به تشخیص تنوع ژنتیکی و آمیزش درون گونه ای، تعیین والدین، تشخیص گونه و نژادها و بازسازی نقشه های دقیق خویشاوندی برای گونه های آبزیان شده است (Hansen *et al.*, 2000; Liu and Cordes, 2004). در سالهای اخیر، استفاده از DNA هسته کاربرد وسیعی برای بیولوژی جمعیت پیدا کرده است. از این رو برای دستیابی به یک نتیجه بهتر و دقیق تر در مطالعات ژنتیک جمعیتها، استفاده از لوکوس های DNA هسته ای از اهمیت بالایی برخوردار است (Bentzen *et al.*, 1991; Rezvani Gilkolaei, 2000; Chistiakov *et al.*, 2006). مایکروستلایت ها به دلیل داشتن سطوح بالای پلی مورفیسم، اندازه نسبتاً کوچک و روشهای تشخیصی سریع به طور گسترده ای برای مطالعه اختلافات ژنتیکی بین جمعیتهای نزدیک به هم (Norris *et al.*, 1999; Gerlach *et al.*, 2001) تشخیص ذخایر ژنتیکی، انتخاب مولدین، بازسازی نقشه های خویشاوندی متراکم، تعیین نقشه ژنی صفات مهم اقتصادی جهت استفاده از آنها در برنامه های تولید مثلی به کار می روند (Cross & King, 1983; Zane *et al.*, 2002; Chistiakov *et al.*, 2006). در این بررسی هشت پرایمر مایکروستلایت به کار برده شد که همه

برای تعیین میزان اختلاف ژنتیکی موجود در یک جمعیت و مقایسه آن نسبت به اختلاف ژنتیکی در بین کل مناطق از فاکتورهای F_{ST} (برآورد مرسوم در تمایز ژنتیکی) استفاده می شود. F_{ST} بیشتر شامل اندازه گیری در جمعیتها است و بیشترین کاربرد را در آزمون واگرایی ژنتیکی کل در بین جمعیتها دارد. نتایج بدست آمده از F_{ST} نشان می دهد که حداکثر آن ۰/۰۷۹ بین نمونه های مزرعه تهران و یاسوج و حداقل آن ۰/۰۴۱ بین نمونه های مزرعه یاسوج و همدان بود. میزان F_{ST} بدست آمده بین نمونه های همدان و تهران نیز ۰/۰۵۶ بدست آمد. براساس نتایج حاصل از تست AMOVA بین تمام مزارع با یکدیگر اختلاف معنی دار مشاهده می شود ($F=?$, $P<0.01$).

بحث

کاهش در ذخایر ژنتیکی جمعیتهای ماهیان یکی از مشکلات مهم آبری پروری محسوب می شود و مطالعات تنوع ژنتیکی در زمینه های مختلف بخصوص اصلاح نژاد می تواند به کار گرفته شود. امروزه تنوع ژنتیکی بسیاری از جوامع ماهیان دچار تغییر شده و از طرف دیگر فعالیتهای انسانی تا حدی ساختار جمعیتها را تغییر می دهند که حتی از طریق افزایش تکثیر مصنوعی سبب یکسان سازی ژنتیکی می شوند (Ferguson *et al.*, 1995; Zhao *et al.*, 1995).

آنها پلی مورفیک از خود نشان دادند و این نشانگر در مطالعه تنوع ژنتیکی قزل آلا ی پرورشی مناسب بوده است.

باید پی برد که اعمال مدیریت ژنتیکی چگونه می تواند بر توان تولید موثر باشد، زیرا هرگونه اعمال مدیریت، خزانه ژنتیکی یک جمعیت را متأثر می سازد و معمولا هرگاه ماهیان دستکاری شوند برخی از فنوتیپها و الیها حذف می گردند. برای تهیه جمعیت پایه از یک مرکز یا از مراکز دیگر باید هنگام تهیه ماهیان مولد، شجره نامه آنها را معین نمود و همچنین مشخص گردد که برای تولید یک جمعیت پایه، از چه تعداد ماهی مولد استفاده شده است. تهیه ماهیان مولد، مهمترین مرحله مدیریت در یک جمعیت است زیرا مقدار تنوع ژنتیکی موجود در ابتدای کار و نیز توان بیولوژیکی جمعیت در آینده به وسیله جمعیت پایه مشخص می شود. اگر چنین تنوع و توانی موجود نباشد، دیگر اعمال مدیریت و بهره برداری از آن بی معنی خواهد بود. اطلاع از تنوع ژنتیکی جهت حفاظت و تنظیم برنامه های اصلاحی ماهیها لازم است. با توجه به نتایج حاصله می توان عنوان نمود مزارع پرورشی مورد بررسی از تنوع ژنتیکی مناسبی برخوردارند و میزان هتروزیگوسیتی بالا موید این مطلب بوده به طوریکه دامنه هتروزیگوسیتی مشاهده شده (H_o) بین مزرعه نمونه برداری در جایگاههای ده گانه بین ۰/۸۶۹ تا ۰/۹۱۶ با میانگین ۰/۸۸۰ بود. این مسئله در مورد ماهیان پرورشی در موارد بسیاری گفته می شود. برخی محققان تنوع ژنتیکی بالایی از جمعیتهای پرورشی قزل آلا را در مقایسه با جمعیتهای طبیعی گزارش نمودند (Busack et al., 1979; Silverstein et al., 2003; Ward et al., 2003) و همکاران (۱۹۷۹) عنوان نمود که حفظ سطوح بالای تنوع ژنتیکی در جمعیتهای پرورشی قزل آلا در نتیجه اختلاط بین نژادها یا در نتیجه تعادل انتخاب طبیعی بدنبال تنگنای جمعیتی و انتخاب مصنوعی صورت پذیرفته است. Thompson (۱۹۸۵) همچنین تنوع ژنتیکی بالایی را در مزارع پرورشی مختلف در بریتانیا نشان داد و در ادامه بیان نمود نژادهای مختلفی از جمعیتهای طبیعی بوجود آمده اند که خصوصیات ژنتیکی متفاوتی دارند. Jug و همکاران در سال ۲۰۰۵ مطالعه ای در پراکنش جمعیتهای غیر بومی قزل آلا در اسلونی و سایر ورودی ها با جمعیتهای بومی مشاهده شده قزل آلا (*Salmo marmoratus*) در دریاچه آدریاتیک و (*S. trutta*) در دریاچه دانوب با استفاده از آنالیز میکروستلایت انجام دادند. در بررسی آنها به کمک پنج

لوکوس میکروستلایت توانستند نژادهای غیر بومی انتشار یافته و ورود آنها به جمعیتهای بومی قزل آلا را تشخیص دهند و اعلام کردند که جمعیتهای بومی در معرض خطر قرار دارند. دامنه آلی ۱/۲ الی ۸/۲، هتروزیگوسیتی قابل انتظار ۰/۰۶ الی ۰/۷۲ و دامنه هتروزیگوسیتی مشاهده شده ۰/۱۲ الی ۰/۶۵ محاسبه گردید که این شاخصها نسبت به مطالعه حاضر کاهش را نشان می دهند. با توجه به نتایج حاصل از بررسی حاضر می توان ادعان داشت که در اغلب جایگاهها انحراف از تعادل هاردی-واینبرگ را نشان می دهند. انحراف از تعادل هاردی-واینبرگ را می توان به آمیزشهای خویشاندی در بین نمونه ها، تعداد کم نمونه ها و خطای نمونه برداری (نمونه برداری از افراد خویشاند) نسبت داد (Silverstein et al., 2004; Zhao et al., 2005; Pujolar et al., 2009) و با توجه به نبود ثبت شجره ماهیان مطالعات بیشتری را بایستی در آینده در دستور کار قرار داد. معمولا در یک جامعه محدود افراد خویشاوند با هم آمیزش داشته و باعث از دست رفتن تنوع و کاهش سازگاری و شایستگی می شود.

اکثر محققین بر این باورند که جمعیتهای پرورشی به دلایل گوناگون نظیر استفاده از نسبت های جنسی نابرابر در تکثیر مصنوعی، بقای متفاوت نتاج حاصل از آمیزش درون خانواده ها و همچنین آمیزش خویشاوندی کاهش تنوع ژنتیکی را بدنبال خواهند داشت (Hansen et al., 2000; Liu & Cordes, 2004). در هر حال باید توجه داشت که جنبه های ژنتیکی مدیریت ذخایر ماهیان مولد، باید به عنوان یک بخش مستقل در مدیریت کارگاه گنجانده شود. زیرا الیهای موجود در یک جمعیت، پتانسیل آن جمعیت را تعیین مینمایند و اگر به پتانسیل یک جمعیت خسارت وارد آید، دستیابی به ظرفیت نهایی تولید دچار اشکال خواهد شد. اما اگر این پتانسیل مورد مدیریت و بهره برداری مناسب قرار گیرد، میزان تولید از ظرفیت تعیین شده نیز فراتر خواهد رفت (Pérez et al., 2009; Pujolar et al., 2009).

در منابع مختلفی آورده شده است که تنوع ژنتیکی و محیطی در جمعیتهای طبیعی قزل آلا در فصول تخم ریزی بالاست. در بیشتر موارد، از تنوع بالا تحت تاثیر فعالیتهای کارگاهی کاسته می شود. این فعالیتهای بدلیل توجیه اقتصادی و افزایش تولید می باشد و در حال حاضر انگیزه زیادی برای افزایش طول دوره تولید مثلی ماهیان پرورشی صورت پذیرد. بدلیل طول دوره تولید مثلی بالای این گونه آزاد ماهی ممکن است نژاد های مصنوعی جدیدی از جمعیتهای

همخوانی بوده و از آنجایی که همخوانی باعث کاهش عملکرد اکثر صفات بویژه صفات تولید مثلی (بعثت وراثت پذیری پایین این صفات) می شود، جلوگیری از افزایش همخوانی جهت حفظ تنوع در مراکز تکثیر امری ضروری می باشد (Skaala et al., 2004). مطالعه تنوع ژنتیکی حاضر نشان داد که مزارع پرورشی موجود در کشور از تنوع بالایی برخوردار بودند. از دلایل این تنوع بالا می توان به این مسئله اشاره نمود که ممکن است این مزارع از مخلوطی از نژادهای مختلف از مراکز پرورشی مختلف استفاده می کنند. خصوصیات ژنتیکی مزارع پرورشی موجود در کشور نشان از این نکته دارد که این نژادها می توانند در یک برنامه اصلاح نژاد وارد شوند و در پایان برنامه بهترین مزارع را براساس داشتن یک صفت یا صفاتی خاص معرفی نمود که در ادامه نژادی مصنوعی ایجاد شده که جمعیت پایه یک برنامه اصلاح نژاد را تشکیل دهد. تصمیم‌گیری در مورد اینکه کدام نژادها باید حفظ شوند، بایستی بر اساس ملاکهای مورد نظر و با در نظر گرفتن کاربرد فعلی و منظور نمودن حفظ حداکثر تنوع ژنتیکی در مخزن ژنی هر گونه صورت گیرد. این امر برای آن است که در توسعه پایدار سیستمهای تولیدی برای نیازهای پیش بینی نشده آتی منظور شوند (Templeton, 2004) با حفظ نمونه‌هایی از تمامی نژادهای یک گونه که دارای بیشترین تفاوت ژنتیکی می‌باشند، می‌توان حداکثر تنوع ژنتیکی را حفظ نمود. این نمونه‌ها نژادهایی را شامل می‌گردند که دارای آلهای یا ترکیبات آلی منحصر به فرد می‌باشند. شرح کامل تفاوت ژنتیکی بین هر نژادی امکان پذیر نیست ولی معیارهای فاصله ژنتیکی بهترین شرح در دسترس برای بیان تفاوت ژنتیکی آنها می‌باشند. معیارهای فاصله ژنتیکی متعددی پیشنهاد شده‌اند ولی همه آنها به داده‌های مربوط به فراوانی آلی نیازمندند (Templeton, 2004). در تصمیم‌گیری نهایی برای انتخاب نژادها باید هر نوع اطلاعات در دسترس راجع به صفات دارای ارزش اقتصادی، ویژگیهای سازگاری خاص، حضور ژنها یا فنوتیپهای منحصر به فرد، اهمیت محلی یا منطقه‌ای یک نژاد در سیستم‌های تولیدی و قابلیت دسترسی به منابع و زیر ساختها در منطقه استقرار نژاد در نظر گرفته شود (Templeton, 2004).

به نظر می رسد جمعیت های مورد استفاده در این بررسی تنوع مناسبی داشته است و بنابراین نماینده مناسبی برای معرفی به یک برنامه اصلاح نژادی هستند. این جمعیت ها این قابلیت را دارند که به عنوان ذخیره ژنتیک مناسب استفاده شود و تقریباً از نظر ژنتیکی

طبیعی حاصل شود. به عنوان مثال یک هجری در سال ۱۹۷۵ در کانادا با ۲۵ جفت مولد شروع به کار نمود و در ادامه با استفاده مدام انتخاب فنوتیپی منجر به افزایش طول دوره تولید مثلی از ۲ هفته به ۸ ماه شد (Fishback et al., 2000). Ward و همکاران (۲۰۰۳) تنوع ژنتیکی بین و درون نژادهای قزل آلاهی رنگین کمان را در استرالیا (با استفاده از ۱۰ لوکوس میکروستلایت بررسی نمودند. تنوع ژنتیکی بالایی در همه لوکوسها در ۴ جمعیت پرورش قزل آلا نشان داده شد و کاهش تنوع نسبت به اجداد آنها در آمریکای شمالی را بدلیل رانش ژنتیکی عنوان نمود. همچنین Meffe (۱۹۸۷) بیان نمود تنوع ژنتیکی پایین در فعالیتهای آبی پروری چنانچه نژادها به محیط مزرعه سازگاری پیدا می کنند مخرب نیست. اگر جایگزینی برای مولدین کم باشد ممکن است باعث حذف ژنهایی شود که در ارتباط با سازگاری با محیط و عملکرد ماهی هستند. از دست دادن بخشی از تنوع ژنتیکی در فعالیتهای آبی پروری ناگزیر خواهد بود ولی می توان این کاهش را با تغییرات مناسب و بکارگیری روشهای مناسب اصلاح نژادی به حداقل رساند.

عواملی نظیر درون آمیزی را می شود با نگهداری تعداد زیادی از مولدین (اندازه بالای N_e) کنترل نمود. منابع مختلف علمی بیان می دارند که تهیه ماهیان مولد از یک جمعیت کم مناسب نمی باشد و بسیاری از کارگاههای تکثیر معمولاً کار خود را با جمعیتی از ماهیان آغاز میکنند که حاصل یک آمیزش می باشد که این امر باعث کاهش واریانس ژنتیکی در چنین جمعیتی می شود و وقوع همخوانی و پیشامد ژنتیکی در آینده دستیابی به ظرفیت نهایی تولید را دشوار خواهد ساخت (Chakraborty & Nei, 1977; Simon et al., 1986). مراکز که روی جمعیتهای کوچک ماهیان اعمال مدیریت می کنند، در صورتی که از آمیزش تصادفی استفاده نمایند، نخواهند توانست از وقوع افت تولید ناشی از همخوانی، و یا کاهش واریانس ژنتیکی جمعیت در اثر پیشامد ژنتیکی جلوگیری کنند و در صورت کاهش تولید باید ذخیره جدیدی از ماهیان مولد جهت تجدید یا جایگزینی خزانه ژنی وارد نمایند. بنابراین، شاید بتوان از وقوع غیر عمدی همخوانی و پیشامد ژنتیکی، که ناشی از کوچک بودن جمعیت ماهیان موجود در کارگاههای تکثیر می باشد به عنوان یکی از عوامل اصلی کاهش توان تولید و افزایش هزینه دستیابی به ظرفیت تولید نام برد. از مهمترین مشکلات مراکز تکثیر ماهیها کاهش تنوع و افزایش

منابع

- تاو، د.، ۱۳۷۴. مبانی ژنتیک و اصلاح نژاد ماهیان، ترجمه فرهاد امینی، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، ۳۳۴ صفحه.
- ساجدی، ر.، ۱۳۷۹. بررسی تنوع ژنتیکی در ماهیان مولد قزل آلابی رنگین کمان با استفاده از تکنیک PCR-RFLP پایان نامه کارشناسی ارشد بیوشیمی، دانشکده علوم پایه، دانشگاه تربیت مدرس، ۶۷ صفحه.
- نفیسی بهابادی، م.، ۱۳۸۹. راهنمای عملی پرورش ماهی قزل آلابی رنگین کمان (*Onchorhynchus mykiss*). دانشگاه هرمزگان، ۳۶۶ صفحه.
- یاراحمدی، ب.؛ مقدسی، ف. و سیاوشی، ر.، ۱۳۸۴. استفاده از سیستم پوسته زدایی شده آرتیمیا در تغذیه لارو قزل آلابی رنگین کمان، مجله علمی پژوهشی و سازندگی در امور دام و آبزیان، ۵۸-۴۹-۷۳.
- Allendorf, F., Ryman, F., 1987. Genetic management of hatchery stocks. In: En N, Ryman A (Ed) Population genetic and fishery management. Seattle: University of Washington Press, pp. 141-143.
- Aulstad, D., Kittleson A., 1971. Abnormal body curvatures of rainbow trout (*Salmo gairdneri*) inbred fry. Journal of the Fisheries Research Board of Canada, 28: 1918-1920.
- Bentzen, P., Harris, A. S., Wright, J. M., 1991. Cloning of hyper variable minisatellite and simple sequence microsatellite repeats for DNA fingerprints of important aquaculture species of salmonids and tilapia. In: Burke T, Dolf G (Eds) DNA fingerprinting approaches and application. Basel, Switzerland, pp. 243-262.
- Beacham, T. D., McIntosh, B. and Macconnachie, C., 2002. Microsatellite identification of individual sockeye salmon in Barkley Sound, British Columbia. Journal of Fish Biology, 61: 1021-1032.

متفاوت هستند. هر چند در بررسی های آینده نیازمند است تا با استفاده از لوکوسهای بیشتر که در سالهای اخیر از قزل آلابی رنگین کمان معرفی شده اند، نمونه های مراکز پرورشی مختلف کشور جهت دستیابی به نتایج جامعتر نیز مورد مطالعه قرار گیرند. به عنوان مثال مرکز تحقیقات ژنتیک یاسوج سالانه حدود یازده میلیون تخم چشم زده تولید می نماید و جمعیت بزرگی از مولدین ماده در حدود ۶۳۰۰ را برای تولید تخم نگهداری می کند. این مسئله می تواند به حفظ تنوع ژنتیکی بالا کمک نموده و در نتیجه باعث افزایش اندازه جمعیت موثر شود. چنانچه جایگزینی مولدین به صورت کنترل شده و با مدیریت جفتگیری افراد ناتنی صورت پذیرد می توان اندازه جمعیت موثر را افزایش داد. لازم است عنوان شود که در سالهای اخیر مدیریت ذخایر موجود در مرکز تحقیقات یاسوج در کنار مولد سازی متمرکز بر افزایش راندمان تولید تخم چشم زده برای پاسخ به نیازهای مراکز تولیدی بالغ بر ۲۰ مرکز پرورشی در استانهای مختلف کشور می باشد. در حال حاضر سعی بر این است تا با افزایش طول دوره تولید مثلی ماهیان مولد و تولید تخم چشم زده نیاز مراکز تولیدی را مرتفع نمایند.

تنوع ژنتیکی علی رغم مدیریت مختلف هجری ها و نگهداری ماهیان، در بین نمونه ها وجود داشت. بر اساس مطالعه ژنتیکی تنوع جمعیت های مورد مطالعه قابل ملاحظه بوده، هر چند بدلیل عدم ثبت نمونه ها و نبود شناسنامه برای ماهیان پاسخ مشخصی نمی توان به اختلاف موجود داد. از مولدین بدلیل تنوع ژنتیکی بالا می توان در یک برنامه اصلاح نژاد استفاده نمود و با یک برنامه تلاقی مناسب از کاهش همخونی جلوگیری نمود. پیشنهاد میگردد در مطالعات آینده از پرایمرهای اختصاصی گونه قزل آلابی استفاده شود و از طریق نمونه برداری از مراکز مختلف و معتبر تکثیر ماهی قزل آلابی در کشور و بررسیهای مولکولی بیشتر صورت گیرد.

تشکر و قدردانی

نگارندگان مراتب قدردانی و سپاس خود را از پرسنل محترم مرکز تحقیقات ژنتیک و اصلاح نژاد ماهیان سردآبی به دلیل مساعدت و همکاریهای صمیمانه در این تحقیق، ابراز می دارند.

- Chistiakov, D. A., Hellemans, B. and Volckaert, F. A. M., 2006.** Microsatellites and their genomic distribution, evolution, function and applications: A review with special reference to fish genetics. *Aquaculture*, 255: 1-29.
- Cross, T. and King, J., 1983.** Genetic effects of hatchery rearing in Atlantic salmon. *Aquaculture*, 33: 33-40.
- Ellegren, H., 2000.** Microsatellite mutations in the germline: Implications for evolutionary inference. *Trends in Genetic*. 16: 551-558.
- Ferguson, A., Taggart, J. B., Prodohl, P. A., McMeel, O., Thompson, C., Stone, C., McGinnity, P. and Hynes, R. A., 1995.** The application of molecular markers to the study and conservation of fish populations, with special reference to *Salmo*. *Journal of Fish Biology*, 47 (Supplement A): 103-126.
- Fishback, A., Danzmann, R. and Ferguson, M., 2000.** Microsatellite allelic heterogeneity among hatchery rainbow trout maturing in different seasons. *Journal of Fish Biology*, 57: 1367-1380.
- Gerlach, G., Schardt, U., Ekmann, R. and Meyer, A., 2001.** Kin- structured subpopulations in Eurasian perch (*Perca fluviatilis*). *Heredity*, 86: 213-221.
- Guyomard, R., 1981.** Electrophoretic variation in four French populations of domesticated rainbow trout (*Salmo gairdneri*). *Canadian Journal of Genetic and Cytology*, 23: 33-47.
- Hansen, M., Nielsen, E., Ruzzante, D., Bouza, C. and Mensberg, K., 2000.** Genetic monitoring of supportive breeding in brown trout (*Salmo trutta L.*) using microsatellite DNA markers. *Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 57: 2130-2139.
- Beacham, T. D., McIntosh, B. and Macconnachie, C., 2004.** Microsatellite identification of individual sockeye salmon in Barkley Sound, British Columbia. *Journal of Fish Biology*, 61: 1021-1032.
- Chistiakov, D. A., Hellemans, B. and Volckaert, F. A. M., 2006.** Microsatellites and their genomic distribution, evolution, function and applications: A review with special reference to fish genetics. *Aquaculture*, 255: 1-29.
- Carvalho, G. R. and Pitcher, T. J., 1994.** Molecular genetic in fisheries. Chapman & Hall, London, 131P.
- Carvalho, G. R. and Hauser, L., 1995.** Molecular genetics and the stock concept in fisheries. *In: Carvalho GR, Pitcher TJ (Eds), Molecular genetics in fisheries*. London: Chapman & Hall, pp. 55-80.
- Ciftci, Y. and Okumus, I., 2002.** Fish population genetics and applications of molecular markers to fisheries and aquaculture: I- basic principles of fish population genetics. *Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Science*, 2: 145-155.
- Condrey, M. J. and Bentzen, P., 1998.** Characterization of coastal cutthroat trout (*Oncorhynchus clarki clarki*) microsatellites and their conservation in other salmonids. *Molecular Ecology*, 7: 787-789.
- Busack, C., Halliburton, R. and Gall, G., 1979.** Electrophoretic variation and differentiation in four strains of domesticated trout (*Salmo gairdneri*). *Canadian Journal of Genetic and Cytology*, 21: 81-94.
- Chakraborty, R. and Nei M., 1977.** Bottleneck effects on average heterozygosity and genetic distance with stepwise mutation models. *Evolution*, 31: 347-356.

- software for teaching and research. The Australian National University, Canberra, Australia.
- Pérez, L., Winkler, F., Díaz, N., Cárcamo, C. and Silva, N., 2001.** Genetic variability in four hatchery strains of coho salmon, *Oncorhynchus kisutch* (Walbaum), in Chile. *Aquaculture Research*, 32: 41-46.
- Pujolar, J. M., Maes, G. E., Vancoillie, C., Volckaert, F. A. M., 2005.** Growth rate correlates to individual heterozygosity in the European eel, *Anguilla anguilla* L. *Evolution*, 59: 189-199.
- Rezvani Gilkolaei, S., 2000.** Study of mtDNA variation of Russian sturgeon population from southern Caspian Sea using RFLP analysis of PCR amplified ND5/6 gene region. *Iranian Journal of Fisheries Science*, 2(1): 13-36.
- Robinson, A. J., Love, C. G., Battery, J., Barker, G. and Edward, P., 2004.** Simple sequence repeat marker loci discovery using SSR primer. *Bioinformatics*, 20(9): 1475-1476.
- Ryman, N. and Stahl, G., 1980.** Genetic changes in hatchery stocks of brown trout (*Salmo trutta*). *Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 37: 82-87.
- Simon, R. C., McIntyre, J. D. and Hemmingsen, R. A., 1986.** Family size and effective population size in a hatchery stock of coho salmon (*Oncorhynchus kisutch*). *Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 43: 2434-2442.
- Sajedi, R. H., Aminzadeh, S., Naderi-Manesh, H., Sadeghizadeh, M., Abdolhay, H. and Naderi-Manesh, M., 2003.** Genetic variation within and among Rainbow Trout, *Oncorhynchus mykiss*, hatchery populations from Iran assessed by PCR-RFLP analysis of mitochondrial DNA segments. *Journal of Food science*, 68(3): 870-873.
- Hillis, D. M. and Moritz, C., 1990.** Molecular taxonomy. Sinauer associate, Inc. Publishers. Massachusetts.
- Jug, T., Berrebi, P. and Snoj, A., 2005.** Distribution of non-native trout in Slovenia and their introgression with native trout population as observed through microsatellite DNA analysis. *Biological Conservation*, 123: 381-388.
- Jovne, P., J. and Lagonda, P., 1996.** Microsatellite from molecules to population and back", *Trends in Ecology*, 11: 424-429.
- Katti, M. V., Rangeker, R. K. and Gupa, V. S., 2001.** Differential distribution of simple sequence repeat in Eukaryotic genome sequence. *Molecular Biology*, 18: 1161-1167.
- Kincaid, H., 1980.** Fish breeding manual. Kearneysville: U.S. Fish and Wildlife Service National Fisheries Center.
- Meffe, G., 1987.** Conserving fish genomes: Philosophies and practices. *Environmental Biology of Fishes*, 18: 3-9.
- Nei, M., 1972.** Genetic distance between populations. *American Naturalist*, 106(949): 283-292.
- Nelson, J. S., 2006.** Fishes of the world. JOHN Willey & Sons, INC, 601 P.
- Norris, A. T., Bradley, D. G. and Cunningham, .P., 1999.** Microsatellite genetic variation between and within farmed and wild Atlantic salmon *Salmo salar* populations. *Aquaculture*, 180: 247-264.
- Palti, Y., Fincham, M. R. and Rexroad, C. E., 2002.** Characterization of 38 polymorphic microsatellite markers for rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*). *Molecular Ecology Notes*, 2: 449-452.
- Peakall, M. and Smouse A., 2005.** Gene Alex 6: Genetic analysis in Excel. Population genetic

- War, R. D., Jorstad, K. E. and Maguire, G. B., 2003.** Microsatellite diversity in rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*) introduced to Western Australia. *Aquaculture*, 219: 169-179.
- Yeh, F. C., Yang, R. C. and Boyle, T., 1999.** POPGENE, Version 1.31: Microsoft Window-based free ware for population genetic analysis. <http://www.ualberta.ca/~fyeh>. 2013/
- Zhao, N., Ai, W., Shao, Z., Zhu, B., Brosse, S., Chang, J., 2005.** Microsatellite assessment of Chinese sturgeon (*Acipenser sinensis* Gray) genetic variability. *Journal of Applied Ichthyology*, 21: 7-13.
- Zane, L., Bargelloni, L. and Patarnello, T., 2002.** Strategies for microsatellite isolation: A review. *Molecular Ecology*, 11: 1-16.
- Skaala, Q., Hoyheim, B., Glover, K. and Dahlea, G., 2004.** Microsatellite analysis in domesticated and wild Atlantic salmon (*Salmo salar* L.): Allelic diversity and identification of individuals. *Aquaculture*, 240: 131-143.
- Silverstein, J. T., Rexroad, C. E. and King, T. L., 2004.** Genetic variation measured by microsatellites among three strains of domesticated rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*, Walbaum). *Aquaculture Research*, 35: 40-48.
- Templeton, A. R., 1986.** Coadaptation and outbreeding depression. *In: Soule ME (Ed) Conservation biology. The science of scarcity and diversity.* Sinauer, Sunderland, Massachusetts.
- Templeton, N. S., 2004.** Gene and cell therapy: Therapeutic mechanisms and strategies. Marcel Dekker, New York.

Genetic variation in farmed population of Rainbow trout (*Onchorhynchus mykiss*) based on microsatellite markers in Iran

Einollah Gorjipoor, E⁽¹⁾;Sajad Nazari^{(2)*}

Sajadnazari13@gmail.com

1,2-Genetic and Breeding Center for Coldwater Fishes, Shahid Motahari P.O. Box 75914-358 Yasouj, Iran

Received: May 2013

Accepted: October 2013

Key words: Rainbow trout, Population genetic, Microsatellite, Breeding program

Abstract

A total of 64 specimens of rainbow trout (*Onchorhynchus mykiss*) from 3 different regions in Iran were collected. About 2-3 g of caudal fin samples were removed from each specimen and preserved in absolute ethyl alcohol and transferred to the genetic laboratory. Genomic DNA was extracted using the phenol-chloroform method and then DNA content and quality was determined using spectrophotometry and agarose gel electrophoresis, respectively. Polymerase Chain Reaction (PCR) of genomic DNA fin samples was carried out using 8 pairs of microsatellite primers. All PCR products were electrophoresed on 6% polyacrylamide gel and stained with silver nitrate. Following the scoring of alleles, all parameters including effective number of alleles, observed and expected heterozygosity, shanon index, Hardy-Weinberg equilibrium test and F_{ST} were calculated using AMOVA analysis in the GenAlex and Popgene programs. The results showed that 8 pairs of microsatellite primers were polymorphic. In total, alleles were determined with the range size of 64-280 bp. The locus OtsG 249 had maximum number of allele (9) and loci OtsG 432 and OtsG 474 had minimum number of allele (2). The observed heterozygosity was between 0.869 and 0.916. Hardy-Weinberg departure was observed for most loci from all farms and were disequilibrium. The F_{ST} results showed that maximum F_{ST} (0.079) were between farms in Tehran and Yasuj and minimum (0.041) were between farms in Hamadan and Yasuj. Based on the results of AMOVA analysis, significant differences were detected between all farms. The results suggest that the unique genetic variation of rainbow trout in hatchery farms of Iran represents a highly valuable genetic resource and provide useful information for creating a based population in the future breeding programs.